

VLNR: ANOEK NUYENS, ERIK WHIEN (REGISSEUR) EN REBEKKA DE WIT

THEATERMAKER REBEKKA DE WIT OVER HET
MET VIJF STERREN ONTVANGEN *DE ZAAK SHELL*

IJZERSTERK THEATER OVER DE KLIMAAT CRISIS

INTERVIEW: YVON VAN APELDOORN | FOTO: SOFIE GHEYSSENS

In *De zaak Shell* van theatermakers Aniek Nuyens en Rebekka de Wit houden vijf personages elk een even verontrustend als vermakelijk pleidooi, waarin ze hun verantwoordelijkheid voor het klimaatprobleem vakkundig doorschuiven. De voorstelling van Bureau Vergezicht ontving lovende recensies, won in 2021 de Regieprijs en leverde acteur Jaap Spijkers een Arlecchino op voor de

meest indrukwekkende bijrol. Aanleiding was de rechtszaak van Milieudefensie tegen 's lands grootste vervuiler Shell. Milieudefensie won, Shell ging in hoger beroep en terwijl we wachten op de uitspraak van het gerechtshof, toert *De zaak Shell* nogmaals langs de Nederlandse theaters. Actueler kan toneel niet zijn. Onze redactie sprak met Rebekka de Wit. ➤

★★★★★
 “Een groot, beladen onderwerp toegankelijk gemaakt: *De zaak Shell* doet het.”
 de Volkskrant

★★★★★
 “Documentair theater van het allerhoogste niveau”
 Scènes

★★★★★
 “Nuyens en De Wit maken haarfijn inzichtelijk hoe de klimaatcrisis op dit moment vooral een verantwoordelijkheids crisis is.”
 NRC

► **Julie zijn een nogal succesvol duo gebleken. Hoe is die samenwerking ontstaan?**
 “Dat is eigenlijk heel geestig: we zijn gekoppeld door Wouter Hillaert, een Belgische recensent. Hij had zowel mijn voorstelling als Anoeke's voorstelling gezien en dacht: die twee moeten eens met elkaar praten. We kenden elkaar niet, we zijn elkaars werk gaan googelen en op een bepaald moment hebben we afgesproken. Anoeke vertelde waar ze mee bezig was en vroeg of ik mee wilde doen. Ik zei onmiddellijk ja, ik wist blijkbaar intuïtief dat het goed zat.”

Resulteerde dat meteen in deze voorstelling?
 “Nee, in een eerdere voorstelling *Tenzij je een beter plan hebt*. Daarin hebben we geprobeerd om vanuit post-humanistisch oogpunt de relatie tussen aarde, mens en dier te verbeelden; hoe die eruit zou kunnen zien in een gezonde situatie. We hebben veel nagedacht over de klimaatcrisis als cultuurcrisis en over welke verhalen we nodig hebben. Of zijn verhalen juist het probleem? Al die documentaires van David Attenborough, hebben die nou bijgedragen aan het behoud van de natuur of juist aan verdere aantasting en vernietiging van leefgebieden?
 We kwamen tot de conclusie dat wat ons betreft in de rechtbank de meest radicale verhalen worden gemaakt en verteld. Omdat ze van ons vragen onze relatie met de aarde compleet te herzien.

Advocaten denken na over de rechten die we hebben als mens en hoe die rechten in verhouding staan tot de dieren en de aarde. En of het bijvoorbeeld niet heel gek is dat bedrijven meer rechten hebben dan dieren. Dus toen zijn we in al die klimaatrechtzaken gedoken.

De laatste scène van die voorstelling bestond uit een soort publieke denktank, waarvoor we advocaten en denkers uitnodigden. Op een avond vroegen we ons tijdens zo'n denktank hardop af of het denkbaar zou zijn om de CEO van Shell aansprakelijk te stellen voor de klimaatcrisis, als een soort daad. Het bleek dat Milieudefensie in de zaal zat. We werden de volgende dag gebeld met de vraag om naar hun kantoor te komen. Ze waren daadwerkelijk bezig met zo'n zaak en vroegen ons of we daar niet gewoon mee aan de slag wilden. Ons verzinsel was dus gewoon al aan de gang.”

Toen zijn jullie je gaan vastbijten in die zaak. Ik las dat jullie zelfs allebei een aandeel Shell hebben gekocht om de aandeelhoudersvergaderingen te kunnen bijwonen.
 “Ja, we zijn al die debatten gaan volgen. Er is het juridische debat, waarin Shell wordt gedagvaard met een heel specifieke eis, namelijk dat ze moeten gaan handelen in lijn met Parijs en dus wezenlijk andere investeringsbeslissingen moeten nemen. Daarnaast heb je het publieke debat, waarin het vaak gaat over de consument versus de CEO. Wij dachten: die consument moet óók een verdediging krijgen, want dat gebeurt nooit. En zo kwamen we in een soort verantwoordelijkheids crisis terecht. De consument kan niet anders dan naar de overheid wijzen, want die bepaalt het speelveld van jouw consumptiegedrag;

je hebt niet te kiezen of er een snoepautomaat op het perron staat. Maar de overheid wijst terug naar de consument en zegt: 'Ja maar als jullie op die partijen stemmen, dan kan ik niks doen.' We hebben geprobeerd te doorgronden welke argumenten er worden gebruikt om verantwoordelijkheden door te schuiven – van alle partijen, dus ook van de consument en de burger. Twee jaar hebben we erover gedaan om alles helemaal uit te denken. En dat zie je dan in een uur en twintig minuten op het podium.”

De voorstelling gaat dus vooral over verantwoordelijkheid?
 “Ja, veel meer dan over schuld, of in het verleden begane fouten. Het gaat over toekomstig handelen. Ook in de echte rechtszaak gaat het daarover: over verantwoordelijkheid nemen. Over Shell, die zo'n grote speler is en de macht heeft om dingen aan te passen, maar dat gewoon niet doet. Het bedrijf heeft een speciale afdeling die zich fulltime bezighoudt met het ontwikkelen van scenario's waarmee Shell te maken zou kunnen krijgen in de toekomst, om er strategisch op te kunnen anticiperen. Vijftientig jaar geleden is er al een scenario geschreven waarin stond dat klimaatverandering alleen maar gaat toenemen, dat de maatschappelijke verontwaardiging daarover alleen maar gaat toenemen en dat er op een gegeven moment een generatie zal opstaan die het niet meer pikt. Ze wisten dus al heel lang dat dit eraan zat te komen – en nog hebben ze de rechtszaak verloren.”

Dat bewijst dus des te meer dat Milieudefensie een heel sterke zaak heeft?
 “Roger Cox, de advocaat van Milieudefensie, is ongelofelijk overtuigd. Hij zegt: 'Wie denkt dat wij deze rechtszaak niet gaan winnen, heeft zijn huiswerk niet gedaan.' Je moet ook wel heel goed je huiswerk doen om de ernst van de situatie te begrijpen. En hij heeft dat dus gedaan. Cox heeft tien jaar lang al die IPCC-rapporten gelezen (*Intergovernmental Panel on Climate Change, red.*) om te snappen hoe de 'aardsystemen' op elkaar ingrijpen en wat de risico's zijn van klimaatverandering.”

Binnenkort volgt de uitspraak in het hoger beroep. Wat denk je dat die uitspraak gaat zijn?
 “Op 12 november is de uitspraak; precies een week na onze laatste voorstelling. Ik denk dat Milieudefensie weer wint, dus dat het vonnis bekrachtigd blijft.”

Is Shell eigenlijk komen kijken naar de voorstelling?
 “Jazeker, er zijn meerdere oud-CEO's komen kijken. Ze waren er vooral mee in hun nopjes dat het geen avondje 'Shell-bashing' is. 'Hun' pleidooi

is gebaseerd op heel veel bestaande speeches en ze hebben Jaap Spijkers als acteur, die het met verve doet, dus ze worden ook wel in het zonnetje gezet. Tervijl, als je goed luistert naar de proloog van de voorstelling, je echt wel kunt horen dat wij als makers kritisch zijn op Shell. Maar als je bij zo'n bedrijf werkt ben je natuurlijk al behoorlijk geoefend in cognitieve dissonantie.”

Een zinnetje aan het eind van de voorstelling luidt: 'De toekomst is onzeker, en dat is hoopvol'. Maar de voorstelling is in 2020 gemaakt en inmiddels zijn we vier jaar verder, inclusief nieuwe kabinetsplannen... hoe staat het nu met die hoop?
 “Tsja... (zucht). Ik denk dat ik nu op een heel ander niveau in de voorstelling sta, op een nieuwe plek in de leercurve. Ik zie de 'daad' van de voorstelling op zich als iets hoopvol. Dat wij ons best hebben gedaan om de complexiteit te doorgronden en dat het publiek naar ons komt luisteren en tekstboekjes koopt en komt napraten. Daarin zit beweging en denken en samenkomst. En dat is voor mij een soort antidotum tegen die impasse die we laten zien op het podium.
 We hebben deze voorstelling gemaakt omdat we zelf nogal in de war waren van dat hele klimaatdebat; we wilden uit de war raken. Daardoor is het een heel toegankelijke voorstelling geworden. Iedereen kan er op zijn eigen niveau in mee. Mensen die zich nog nauwelijks hebben verdiept in het debat raken erdoor verontrust, mensen die al goed snappen wat er gaande is vinden er troost en herkenning in. Het is best bijzonder dat we voor die beide groepen iets betekenen, en dat het nog verbindend is ook. Ik denk niet dat ik dat op die manier nog eens zal meemaken.”

Het lijkt me ergens verslavend, om zo op de actualiteit te zitten en bezig te zijn met het bevragen van de macht. Zijn er al plannen om meer te doen op dit vlak?
 “Anoeke en ik gaan samen een serie schrijven voor de NPO over Tata Steel. Een beetje hetzelfde, want weer met een grote vervuiler in de hoofdrol, maar ook heel anders. Ik heb door deze voorstelling heel erg de behoefte gekregen om dingen te gaan fixen. Om iets te doen. Want het is zo pijnlijk om al die partijen hun verantwoordelijkheid te zien afschuiven. Dus in die serie over Tata Steel gaan we het op de een of andere manier proberen vóór te leven. We gaan personages creëren, waardoor mensen de politiek in willen. We gaan laten zien dat je wel degelijk verantwoordelijkheid kunt nemen.

En het klopt, het heeft inderdaad iets verslavends. Ik bedacht laatst nog hoe fijn het is dat ik zo'n solide liefdesleven heb; dan hoef ik daar niet over te schrijven en kan ik me lekker met de macht bezighouden.”

ANOEK NUYENS & REBEKKA DE WIT DE ZAAK SHELL

INLEIDING OM 19.15 UUR

VRIJDAG 11 OKTOBER, 20.15 UUR
 SPOT/STADSSCHOUWBURG